

social labs

DE HYBRIDE

LEEROMGEVINGEN

VAN FONTYS

Complexe maatschappelijke vraagstukken vragen steeds meer om grensoverstijgende samenwerkingsverbanden. Dit geldt ook voor samenwerking tussen onderwijsinstellingen en werkveld. Er circuleren vele namen voor dit soort sociale praktijken. Binnen Fontys Hogescholen noemen we deze onder andere 'Social Labs', naar het in 2014 verschenen boek: 'The Social Labs Revolution: A New Approach To Solving Our Most Complex Challenges' van Zaid Hassan (2014). Social Labs zijn sociale praktijken op het grensgebied van school en werk waar studenten, Fontys personeel en werkveld samen leren/werken/onderzoeken i.r.t. authentieke vraagstukken. Het zijn hybride leeromgevingen. De afgelopen jaren is er in veel van onze instituten gepioneerd met het opzetten van dergelijke Social Labs. Project Social Labs doet onderzoek naar die praktijken. De vraag die daarin centraal staat is: Welke factoren zijn van belang voor het succesvol ontwerpen, implementeren en borgen van Social Labs? Kenmerkend is dat de meeste labs nog jong zijn en er 'on the go' wordt geleerd en gefinetuned. Ontwerp en implementatie van Social Labs zijn daarom nauw met elkaar verweven.

CASESTUDIES

Om de vraag te kunnen beantwoorden welke factoren van belang zijn voor succesvol ontwerp en implementatie van Social Labs, zijn vijf casestudies uitgevoerd. Bij de selectie van deze casestudies was 'diversiteit' het uitgangspunt. Cases verschillen onder meer in leeftijd, omvang, betrokken leerjaren, locatie, type partners en domein.

Social Labs Vijf case- studies	Partnerschap opleiden in de school	Data Driven Business Lab	GreenTechLab	Partnerships Sportkunde	Condor
Start	< 2010: oorsprong, sindsdien opgeschaald	2016	2014	2010: PAC (voorloper) 2017: onder deze naam	2017
Aantal studenten	> 450 (alle)	50 - 150	< 30	350 - 450	30 - 50
Betrokken leerjaren	Alle jaren	Jaar 3	Op project- basis	Jaar 1, 2 en 4	Jaar 1 en 2 met scale-up gedachte
Locatie	Bij meer dan 30 schoolbesturen in regio Den Bosch, Tilburg Venlo, Veghel en Eindhoven	Strijp T Eindhoven	Campus Venlo (in-house) + extern (twee locaties)	In 9 grote regio- gemeenten van Noord-Brabant en Limburg	Deprez-gebouw Spoorzone Tilburg
Partners	Basisscholen co-ownership	Businesses, start-ups, Brainport regio	Veelal mkb- bedrijven in regio Limburg	Gemeentes regio Limburg/Brabant, co-ownership	Media, zoals de Persgroep

METHODE VAN ONDERZOEK

1

observaties

2

documentanalyse

3

interviews

4

fotovoice

5

case analyse

6

crosscase analyse

De dataverzameling vond plaats in de periode april 2018 t/m januari 2019. Er werden vier dataverzamelingsmethoden gebruikt namelijk observaties, documentanalyse, interviews en fotovoice. In alle casestudies zijn studenten, medewerkers van Fontys en werkveld geïnterviewd. In totaal zijn zo'n 120 mensen geïnterviewd over hun ervaringen; wat er goed en minder goed gaat in het lab. De data-analyse vond plaats door per lab data te labelen, coderen en categoriseren. Vervolgens is inductief gezocht naar patronen in de data om de data te kunnen reduceren tot enkele centrale thema's die voor dat betreffende lab van toepassing waren (Braun & Clarke, 2006). Per casestudie werden de resultaten verwerkt in een caseverslag. Ten slotte vond een crosscase-analyse plaats via een kritisch-creatieve hermeneutische analyse (van Lieshout & Cardiff, 2011). Dit is een cyclisch en collaboratief analyseproces gebruikmakend van creativiteit en dialoog, waardoor verschillende soorten kennis en perspectieven samengevoegd en geïntegreerd worden.

VIJF KERNTHEMA'S

Er ontstonden inzichten over de factoren die van invloed zijn bij het ontwerpen en implementeren van Social Labs door op deze wijze de resultaten van de onderzochte cases met elkaar in relatie te brengen. Deze inzichten zijn verwoord in vijf kernthema's: eigenaarschap, gelijkwaardigheid, sociale kenniscreatie in actie, boundary crossing en authenticiteit. In de data van de casestudies komen deze thema's terug. Veelal benoemd als succesfactor en soms als ontwikkelpunt, wat mede bevestigt dat het een kernthema is.

Eigenaarschap	Eigenaarschap uit zich onder meer in keuzevrijheid, diversiteit van vraagstukken, autonomie en zelfsturing.
Gelijkwaardigheid	Gelijkwaardigheid uit zich onder meer in gedeelde normen en waarden voor alle actoren, iedereen is onderdeel van het team, iedereen is lerende en het alleenrecht (van de expert of de beoordelaar) wordt losgelaten; rollen zijn hybride.
Sociale kenniscreatie in actie	Sociale kenniscreatie in actie uit zich onder meer in leren door doen, collectief leren, kenniscreatie en informeel leren.
Boundary crossing	Boundary crossing uit zich onder meer in de activiteiten die mensen ondernemen om grenzen te overstijgen, in grensoverstijgend samenwerken en in (nieuwe) praktijken die ontstaan op het grensgebied van school en werk.
Authenticiteit	Authenticiteit uit zich onder meer in de echtheid van vraagstukken (het gaat niet om simulaties of door school verzonden opdrachten), in ervaring opdoen in de authentieke context en in de voorbereiding op het beroep.

AANBEVELINGEN VOOR DE PRAKTIJK

Er is gebruik gemaakt van de ontwerptheorieën van Zitter (2010) en Zitter en Hoeve (2011) om aanbevelingen te ordenen die gericht zijn op het realiseren van de vijf kernthema's. Zitter en Hoeve stellen dat een hybride leeromgeving vanuit de volgende vier ontwerp perspectieven ontworpen kan worden.

Het ontwerp van artefacten

Bij het instrumentele perspectief gaat het om de middelen en tools die benut worden in de leeromgeving. Denk daarbij bijvoorbeeld aan kwaliteitsdossiers, scrumborden, beroepsprofielen, rubrics of gezamenlijke kick-off meetings.

Het ontwerp van ruimtes

Het ruimtelijk perspectief buigt zich over de fysieke en digitale ruimte waarin wordt geleerd en gewerkt. Denk bijvoorbeeld aan open of gesloten ruimtes, dichtbij (of in) het werkveld of juist dichtbij (of in) de hogeschool.

Het ontwerp van rollen

Kijkend vanuit het agency perspectief gaat het om de vraag wie er actief (gaat) zijn in de hybride leeromgeving. Anders dan bij traditioneel onderwijs gaat het in hybride leeromgevingen om meerdere actoren, ten minste studenten, docenten en werkveld.

Het ontwerp van tijd

Bij het temporele perspectief gaat het om wanneer wordt geleerd en gewerkt. Daarin kunnen legio ontwerpkeuzes gemaakt worden, bijvoorbeeld rondom roostering, aantal ECTS, ruimte voor flexibiliteit, denk aan just-in-time interventies en het bieden van mogelijkheden voor versnellen of vertragen maar ook het plannen van gezamenlijke bijeenkomsten.

WAT WETEN WE NU OVER FACTOREN

DIE VAN BELANG ZIJN?

In de tabel hieronder zijn voorbeelden te vinden van ontwerpkeuzes die volgens dit onderzoek van belang zijn bij succesvol ontwerp en implementatie van Social Labs. Dit is slechts een tipje van de sluier. Benieuwd naar meer? Project Social Labs werkt de komende maanden aan een nadere vertaalslag naar de praktijk. We ontwikkelen dan tools die ondersteunen bij een succesvol ontwerp van Social Labs. Die vertaalslag draagt bij aan borging.

	Gelijkwaardigheid	Eigenaarschap	Sociale kenniscreatie in actie	Boundary Crossing	Authenticiteit
	De regels die gelden voor de een moeten ook gelden voor de ander: er wordt gewerkt vanuit één contract.		Er zijn tools beschikbaar die de feedbackcultuur steunen.	Het rolontwerp staat duidelijk op papier.	Vraagstukken komen vanuit werkveld; er is dus een afwezigheid van bedachte opdrachten.
	360 graden beoordeling: Alle betrokkenen hebben een rol in de beoordeling van studenten.	Studenten formuleren hun eigen leerdoelen. Studenten kiezen zelf aan welk vraagstuk ze werken.	Docenten faciliteren reflectie. Studenten werken samen.	Iedere actor is een 'broker': iemand die grenzen overstijgt.	Studenten komen voortdurend in aanraking met werkveld.
	In de ruimte heeft iedereen dezelfde rechten en faciliteiten: bijvoorbeeld een goede stoel voor iedereen.		De fysieke locatie maakt praktijk- of werkplekieren mogelijk.	De ruimte functioneert als ontmoetingsplek en leer-en werkplek voor iedereen.	Leren vindt plaats daar waar er gewerkt wordt.
	Als er gewerkt wordt met werktijden, moeten die voor studenten en hun begeleiding gelijk zijn.		Op gezette tijden vinden intervisiemomenten plaats.	Er worden met grote regelmaat ontmoetingen georganiseerd tussen actoren.	

OP DE HOOGTE BLIJVEN?

Volg ons via www.sociallabs.nl. Of, op twitter via #Fontyssociallabs. Met onderzoek en initiatieven voor kennisdeling beogen we een steentje bij te dragen aan succesvol ontwerp, implementatie en duurzame borging van Social Labs van Fontys Hogescholen. Voor vragen of tips, mail naar: sociallabs@fontys.nl.

Meer lezen:

Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101.

Custers, M., Thunnissen, M., & Hendrickx, M. (2018). Leren en werken in social labs: Onderzoek naar hybride leeromgevingen. *TH&MA Tijdschrift voor Hoger Onderwijs & Management*, 25(2), 37-42.

Hassan, Z. (2014). *The Social Labs Revolution: A new approach to solving our most complex challenges*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, Inc.

Thunnissen, M., & Custers, M. (2018). Social labs: innovatie in het hbo. *OnderwijsInnovatie*, 1, 13-15.

Van Lieshout, F. & Cardiff, S. (2011). Dancing outside the ballroom: Innovative ways of analysing data with practitioners as co-researchers. In J. Higgs, A. Titchen, H. D. & B. D. (Eds.), *Creative Spaces for Qualitative Researching: Living Research* (pp. 223-234). Rotterdam: Sense Publishers.

Zitter, I. (2010). *Designing for learning: Studying learning environments in higher professional education from a design perspective* (Doctoral dissertation). Utrecht: Utrecht University.

Zitter, I. & Hoeve, A. (2011). *Ontwikkelmodel voor Hybride leeromgevingen in het Beroepsonderwijs, Analyse > 2.1*. Expertisecentrum Beroepsonderwijs.

